

A KERESZTÉNY KULTÚRKÖZÖSSÉG EGYSÉGÉNEK LEHETŐSÉGE TRUMP KORÁBAN

F E J É R Á D Á M

Tézisünk a következő: *ha Amerika lemond birodalmi státusáról, megtalálja kultúrtörténeti szerepét.* Közmegegyezésnek tekintjük és kultúrtörténeti fix-pontként kezeljük azt az állítást, hogy reményeink szerint a nemzete érdekét minden más elé helyező amerikai elnök választási győzelme a nagy múltú, de száz éve a valóságtól elszakadt, emberellenessé vált liberális ideológia bukását jelenti. Ez egyben jelezne a keresztény kultúrának az e meghasonlás óta tartó válságából való kilábalását. Arról viszont szeretnénk néhány szót ejteni, miért jó Európának, ha az új amerikai elnök a nemzeti érdek érvényesülését mindennél előbbvalónak tekinti. Évéggett mindenekelőtt arra irányítjuk a figyelmet, hogy feltett szándékát az Amerikai Egyesült Államok új kormánya nem a birodalmi tudattól hajtott szuperhatalom nevében, más nemzetek kárára szándékszik érvényesíteni. Ellenkezőleg: programját az amerikai nemzetből hűtlenül kiváló, azt gyalázatosan hátba támadó és általában minden keresztény nemzetben működése legfőbb akadályát látó, ellenük megszállottan szervezkedő nemzetközi nagytőke ellenlábasaként magát elszánó amerikai nemzet képviselőjeként fejt ki. Aligha véletlen, hogy a világrend jövőbeli gyökeres átalakítását elindító, korszakváltó fölismerés Amerikában fogalmazódott meg. Nem mintha egy ilyen mértékű változás elindítása a többi nemzet kezdeményező-készségét meghaladta volna. E vonatkozásban Amerika kulcstényezőnek csak azért bizonyult, mert míg a korlátlan lehetőségek hazájáról szóló amerikai mítosz tartotta magát, addig az egyéni kezdeményező-készség határának emlegetése fölösleges szószaporításnak tetszett, pusztába kiáltott szó maradt, vagyis *emberi, nagyon is emberi* módon semmiféle hatást sem keltett.

AMERIKAI RENESZÁNSZ

Miközben erre rámutatunk, nem hallgathatjuk el, hogy a magát a nemzetek fölé emelő nagytőke furcsa módon a nemrég még a kapitalisták, a tőkések likvidálására törő, s mint jól emlékszünk rá, nemkülönben nemzetközileg megszervezett proletariátus emlékét idézve lép föl. Egyébként a két mozgalmat az rokonítja egymással, hogy az egyén formátlan megnyilatkozását mindkető az emberlélet megalapozó család vagy nemzet személyes életközössége elé helyezi.

Modern nemzet –

Az Idewild (később JFK)
repülőtér Pan-American Boeing
377-Stratocruiser számára
épült felszállópályája
New York mellett, 1951
(National Archives)

Az amerikai nemzetnek a nemzetközi nagytőkétől való elhatárolódása azért különösen meglehetősen, mert az Egyesült Államok alapításától fogva olyan ország hírében áll, mely a vén Európával szemben az egyén önmegvalósítási törekvése előtt szabad teret nyit, annak számára korlátlan lehetőséget biztosít. Ha e körülménnyel is számolunk, arra a meglepő következtetésre jutunk, hogy a Donald Trump elnök nevével jelölt fordulat nyomán olyan világ következik, melyben ezután az egyén korlátlan önmegvalósítási lehetőségéről még a felvilágosodás korában szerveződött, a szabadságot önkényesen az igazság elé helyező és az európai kultúrközösségtől e megfontolásból kiindulva elkülönülő országban sem indokolt beszélni. E változás nem azért következett be, mert időközben Amerika korábbi elveit feladta, úgymond kivetkőzött magából. Valami egészen más történt, mégpedig az, hogy mára még Amerika is belátta azt, ami mindenhol máshol évezredek óta sejthető volt. Nevezetesen azt, hogy a fák nem nőnek az égig, tehát az emberiség a jövőben mindenhol határt szab a magának kizárólagos jelentőséget tulajdonító egyén önmegvalósítási szándékának. Ezért kezdettől fogva csak idő kérdése volt, mikor jut szóhoz ez a belátás még a vadnyugaton, azaz Amerikában is.

A félreértés elkerülése végett célszerű emlékeztetnünk arra, hogy az Egyesült Államok már rövid történelme kezdetén, a gyarmati függés fölszámolása után nemzetté nyilvánította magát. De a bevándorló ország társadalma, az állampolgárok önmegvalósítása előtt szabad teret nyitó, törekvésük kényelmes keretét szolgáló jogi-politikai berendezkedés csak a polipkarjával az anyanemzetet fojtogató nemzetközi nagytőke fölött aratott győzelmet követően, Trump második elnöki ciklusának kezdetére vált – arculatát meghatározó, a többi nemzethez fűződő viszonyának tisztázására alkalmas – kulturális tapasztalattal rendelkező személyes életközösséggé, a szó szoros értelmében vett valódi nemzetté. Mi, európaiak hozzászoktunk ahhoz, hogy a hódítóban megszűröl érkezett külső ellenséget vagy belső egyensúlyát átmenetileg elvesztő,

az arányokat időről időre elveto szomszédot lássunk az óceán túlsópartján. Ugyanis esetünkben kezdettől fogva magától értetődőnek számított, hogy a kultúrközösségben minden nemzet az együttélés során kialakuló és a történelem folyamán már soha többé meg nem változó kulturális arcúval rendelkezik. Azon viszont nincs mit csodálkozni, hogy az egyéni vállalkozó kedvnek eddig biakócsekket adó amerikai nemzet viszonylatában e téren más a helyzet. Már csak azért sincs, mert nekünk, európaiaknak, akiket a múlt században az ismert körülmények hatására az amerikanizmus megfertőzött, nemcsak az Amerikával való szembefordulásra nincs erőnk, de a keresztény kultúrközösség jelen állapotában – a gondolkodásunkat megterhelő kultúrtörténeti problémaszövevény áttekinthetlensége miatt – egyelőre meg vagyunk fosztva az e művet lebonyolításához szükséges képességtől is. Az tehát a tisztességes, ha bevalljuk, hogy tőlünk az Amerikában meginduló folyamat értelmezésénél többre egyelőre nem telik. Ezért amíg meg nem változik a helyzet, megelégszünk egy epés megjegyzéssel: ha tartósan így mennek a dolgok, Amerikának hamarosan abból az alkalomból gratulálhatunk, hogy az USA az Alapító Atyák felvilágosult féligazságainak meghaladásaként határozott kulturális arcúlatra tett szert, és múlt századi jószolgálati tevékenységét, vagyis Európának a katasztrófából való kiemelését követően számunkra észrevétlenül és legnagyobb meglepetésünkre betagozódott a széthullottság állapotában lévő keresztény kultúrközösségbe.

AMERIKA ÉS OROSZORSZÁG HELYE A KERESZTÉNY KULTÚRKÖZÖSSÉGBEN

Míg Amerika magát és a világ Amerikát birodalomnak, szuperhatalomnak tartotta, Amerika és a világ annak a szorongásnak volt a foglya, hogy a fehér ember előbb-utóbb elveszti az egykor a keresztény kultúrközösség által létrehozott és az egész Földön elterjesztett civilizáció ellenőrzésének jogát, és az ember teremtésben elfoglalt megkülönböztetett helyének tapasztalatától áthattott, emberarcú beállítottságát megtagadva rákényszerül arra, hogy a dolgok irányítását valamely kiemelkedő civilizációs sikert elérő ázsiai birodalomnak engedje át.

Az európai totális diktatúrákat a múlt században letörő, majd az elsősorban őt magát a meghasonlásba kergető liberális totalitarizmus megfékezésével a nemzetet a belőle kiszakadó nagytőke szorításából kiszabadító, az országában hazájára találó Amerika napjainkban döbben rá arra, hogy alaptalan volt józan ítéltőkéességét megzavaró szorongása, és miután már nem bízza el magát, sem hazájában, sem a világban nincs mitől tartania. Ám a felvilágosodásból származó illúzióval leszámoló, a világvégét, a kultúrtörténeti folyamat általa való beteljesítését nem váró, a polgárnak kizárólagos kultúrtörténeti szerepet többé nem tulajdonító, *de facto* a keresztény kultúrközösséghez csatlakozó, a szorongástól szabadulásának következményeként elhatározása távoli hatását nem fürkésző amerikai nemzettől nem várható, hogy Európa helyett kiigazodik azokban a kérdésekben, melyek a mára az ő számára előállt kegyelmi állapotban nem őt, hanem Európa egy-másfélezer éves nemzeteit gyötrik. Részéről sokáig elég lesz annyi, amit a nemzetközi nagytőkével való szakítása, gazdasági, politikai, katonai döntéseinek ideológiamentessé tétele, illetve a polgári józan ész alapjára helyezése révén tesz és tehet. De leértékelnénk az amerikai nemzet végrehajtotta nagy fordulatot, ha elhallgatnánk, hogy a birodalmi föllépésről lemondó Amerika még tegnapi riválisához, a szuperhatalmi státusát – ne feledjük: a múlt század végén ugyancsak önként – föladó, illetve föllépése ideológiai motiválásáról, az Európából importált marxista ideológiáról némiképp hozzá hasonlóan lemondó Oroszországhoz is ugyanilyen felszabadultan, problémamentesen és nagyvonalúan közeledik. Ebben az sem akadályozza meg, hogy a cári birodalom és a Szovjetunió jogutódja az orosz nemzeti érdekre hivatkozással a hozzá hasonlóan magára még nem találó, emiatt hozzá ideologikus elfogultsággal viszonyuló kultúr-

Amerika
saját országában
hazájára talált

közösségben a tekintélyuralmi kormányzás kétségtelenül idejétmúlt eszközhöz föltétlenül ragaszkodik.

Várható, hogy az Amerikában bekövetkezett fordulat hatására Európa is megkísérli legalább részlegesen kivonni magát a liberális jelszavakat hangoztató, de valójában keresztény-, nemzet- és emberellenes nemzetközi nagytőke reá gyakorolt és egyelőre korlátlanak tetsző hatása alól. Annál is inkább, mert tulajdonképp Amerika Oroszország vonatkozásában olyan feladatra vállalkozik, melyet Európa lett volna köteles az utóbbi négy évtizedben megoldani, azaz a kultúrközösség elidegeníthetetlen részét képező orosz nemzettel olyan bizalmi viszonyt kialakítani, melyben mód nyílik a pravoszláv ortodoxia európai képviselőjének terhét három évszázada viselő oroszok Európába illeszkedését – mind az ő javukra, mind Európa javára, mind a formálódóban lévő új világrend kibontakozása érdekében – minél gyorsabban és minél hatásabban elősegíteni.

A tengeren túlra száműzött vagy oda menekült puritánok alapította, a vadnyugatot civilizáló Amerika és az iszlám hódítók csapásai alatt elbukó Bizánc örökösként három évszázada az ortodoxi kereszténység európai képviselőjében fellépő, birodalmát az ázsiai „vadkelet” jelentős részének bekebelezésével megszervező cári Oroszország, pontosabban jogutódja, a Szovjetunió a keresztény kultúrközösség múlt századi válsága idején a másik megsemmisítése révén a világ urává válni igyekvő szuperhatalomként szembesült egymással. Mindketten a keresztény kultúrközösség önjelölt csődtömeggondnokaként léptek fel, miközben azt a tragikus vétséget követték el, hogy nem vették

észre: kiemelt helyzetük maga is a szerintük általuk kezelendő válság része, illetve annak egyik riasztó jelensége. A magát az európai civilizáció előretolt hadállásának, élcsapatának tekintő Trump előtti Egyesült Államok lelkiismeretét az egyébként is viszonylagos ér-

az orosz nemzet Európa elidegeníthetetlen része

vényű nyugati fejlődésnek még Nyugat-Európához képest is aránytévészőnek mondható túlerőltetése, illetve e túlajtás kultúrtörténeti vétsége terhelte.

A nyugati fejlődést, mint közismert, annak idején a latin kereszténység indította el a Római Birodalom idejétmúlt struktúrájának és a keresztény vallással össze nem egyeztethető tömegtársadalmának bizánci konzerválásával szemben, és szerénytelenség nélkül megállapíthatjuk, hogy a keresztény kultúrközösség kétezzer éves teljesítménye túlnyomórészt e magát katolikusnak, azaz programszerűen egyetemesérvényűsége törekvőnek mondó latin kereszténység érdeme. A cári Oroszország pusztulását, az európai kultúrközösség leggyöngébb láncszemének elszakadását viszont a görögkeleti ortodoxiában gyökerező, a polgárral és annak közéleti szerepvállalásával szemben táplált ugyancsak túlajtott, bár korántsem alaptalan gyanakvás okozta, amely e hatalmas, mindig és mindenhol legyőzhetetlennek bizonyult birodalmat az e gyengéjére jó érzékkel rátapintó bolsevikoknak némiképp komikusan kiszolgáltatta.

Mikor arra utaltunk, hogy a Szovjetunió legalábbis formálisan önként adta föl a hatalmát igazoló ideológiát, nem akartuk összemosni a szovjethatalom egykori bukását és az amerikai nemzet mai magára találását. Hiszen míg a Trump elnökké választásában kifejeződő fordulatot Amerika valóban és teljes mértékben maga kezdeményezte, fel kell hívunk a figyelmet arra a lényeges körülményre, hogy szuverenitása képviselőjére alkalmas polgárság hiányában a bolsevik hatalom túszerűen esett orosz nemzet hagyományosan semmiféle kezdeményező készséggel nem rendelkező, s nem titok, hogy e téren mindmáig változatlan a helyzet. Tudni kell, hogy a XXIII. János pápa által összehívott és a kereszténység időszerű helyzetének áttekintésére hivatott II. Vatikán Zsinat az ortodox keresztény orosz nemzet kilátástalan helyzetének megoldása érdekében a maga módján egyszerre meglepő és nagy jelentőségű ajánlatot tett,

Klasszikus kultúra – Carl Kundmann *Európa* című szobra a bécsi Természettudományi Múzeumban (Wikimedia Commons)

és talán nem túlzás a vélekedés, hogy a zsinat összehívásának ez volt a mara-
dandó jelentősége, tulajdonképpeni értelme. Nehéz eldönteni és föltehetően
felesleges is azt a kényes kérdést feszegetni, hogy a kezdetben a hidegháború
enyhülését előidéző, a későbbiekben pedig a rendszerváltozáshoz vezető aján-
lat elfogadására a szovjet vezetést mi motiválta. Az ideológiájából kiábrándult
szovjet kormányzat cinizmusa, a túszejtő gonosz számítása vagy patriotizmusa,
a túszul ejtett orosz nemzet érdekének emberséges méltánylása vagy az össze-
omlás kényszerének hidegfejű belátása?

KULTÚRKÖZÖSSÉGÜNK JELEN ÁLLAPOTA

Bár a kultúrtörténet rendje szerint nyugati mintára ki kell alakulnia az orosz
társadalomban is a nemzeti polgárságnak, és következményeként meg kell te-
remődnie a polgár nélkül működésképtelen demokratikus kormányzásnak,
szóval az orosz nemzetnek a lehető leggyorsabban be kell hoznia a polgári ha-
ladás terén felgyülemlett lemaradását, téved, aki azt képzei, hogy elsősorban
az orosz társadalom érdeke volt az ortodox keresztény nemzetnek a bolseviz-
mus fogságból való szabadulása.

Mérhetetlenül nagyobb a jelentősége egy másik, az ortodoxiát eredendően
átható és a Puskintól Babelig, Bulgakovig tartó klasszikus orosz irodalomban
nagy esztétikai hatással kifejeződő, ám a keresztény kultúrközösség száz éve
tartó széthulltsága miatt a gondolkodás látóköréből mára kiszorult, viszont
a liberális totalitarizmus bukását követően az orosz nemzetnek az európai
kultúrközösségre kinyílása alkalmával előreláthatóan teljesülő elvárásnak.
Nevezetesen annak, hogy a nyugati fejlődés jegyében kultúrtörténeti vakvá-
gányra futott, némiképp a bolsevizmus túszává vált orosz nemzet tragédiájá-
val szemben a liberális totalitarizmus médiumává lefokozódott

Európának ugyancsak mielőbb be kell építenie gondolkodásába
az orosz ortodox kultúrára rá, a keresztény kultúrközösség
tagjára nem kevésbé vonatkozó, őt a kultúraellenesség játéksze-
révé lefokozottság állapotából kiemelni egyedül képes és az or-
todox–katolikus kettősség kétezer éves fenntartását elsősorban
indokló tapasztalatát. Elengedhetetlen a latin keresztény hagyomány körében
emancipálódott polgárnak belátnia, mekkora hiba volt a politikai szabadság-
nak kizárólagos jelentőséget tulajdonítania, és a léte igazságon nyugvásáért
kezeskedő, az európai nemzetek közössége által kimunkált keresztény kultúra
jelentőségét az amerikaiaktól meggondolatlanul, lazán, félvállról átvett mo-
dern tömegtársadalom viszonyai között hűtlenül megtagadnia. Egyszerre volt
képmutatás és önbecsapás részéről, amikor a tömegek lázadására panaszkodás-
sal magát tömegemberré lefokozta, és még csak nem is a brutális nyers erőnek
engedve, hanem szégyenszemre, úgymond szabad elhatározásból vált a kul-
túravesztés, a létfelejtés foglyává. Korábbi vétségét ma legegyszerűbben azzal
tehetné jóvá, ha – mint elvárható volna – a polgárosodásban lemaradásának
behozására magát rászánó ortodox orosz nemzettel együttműködve keresné
a módját, miként volna összehangolható a polgárosodás követelménye az em-
berlét igazságon nyugvását biztosító kultúrával.

Akkor birkózik meg e feladattal, ha fölismeri, hogy nemcsak a keresztény
kultúrát annak idején maga mögött hagyó Amerika, de száz évvel ezelőtt ő
maga, a polgári kor végére a kultúrközösség egységéről addig politikailag gon-
doskodó, amerikanizálódó Nyugat-Európa is elvetette a sulykot. Hiszen mikor
a polgárosodás létfelejtő programja nevében felszámolta a keresztény nemzet
személyes életközösségéhez ragaszkodó paraszti életformát, és a kultúrát onto-
lógiai-antropológiai tartalmától, az általa kialakított, kulturálisan kiüresedett
közegben pedig magát fosztotta meg a felelős hatalomgyakorlás képességétől,
illetve a személyes és a világon túli igazságtól irtózó tömegember igényeit ki-
szolgálva a politikát a mindenhatóság látszatával ruházta fel, akkor az amerikai
világrendhez igazodva a keresztény kultúrközösség helyreállításának igényét
alattomosan elsikkasztotta. Ideje lenne a teljesítményét könnyelműen és üres-
fejűen túlbecsülő Nyugat-Európának megértenie, hogy a keresztény orosz nem-

Nyugat-Európa amerikanizációja

Római vakáció –

Az amerikai 5. hadsereg katonái az 1927-ben épült római Márványstadionban, 1944 (X)

zetet kizárólag – a nyugati fejlődés egyoldalúságának ellensúlyozására fölesküdtött ortodoxiát időszámításunk első századaitól fogva átható és a modern ember számára a klasszikus orosz irodalomban megfogalmazódó – *bizonyosság* vette rá a bolsevizmus túszaként elszenvedett mártíriumának elfogadására, illetve tette képessé annak elviselésére. Ehhez csak annyit kell hozzáfűzni, hogy ő maga sem más okból, mint e szenvedés értelmének felfogása híján, azaz a keresztény kultúrközösség létfelejtő megtagadása miatt futott vakvágányra.

Az egymást hosszú ideig kizárni látszó végletek mai találkozása idején tehát a latin keresztény hagyomány örökösének meg kell értenie: az orosz nemzet teljesítménye előtt való tisztelgés nélkül nem lesz rábírható a túlpolgárosultsága, igazsághoz fűződő viszonyának meglazulása miatt a liberális totalitarizmus hálójában vergődő, a tömegdemokrácia állítólagos vívmányával kérkedő, észrevétlenül tömegemberré vedlett egykori keresztény polgár és a beképzeltsége miatt dolgai intézésére alkalmatlan Európa arra, hogy Amerika mai kezdeményezéséhez csatlakozzon. Kizárólag a kultúra igazságon nyugvásának tisztázása és a hozzá viszonyulás megújítása alapozhatja meg korszerűen, a még a 20. században kitört válság megoldásának igényével, tehát az egyén hiténél és az egyéni kiválóság felelős politikai teljesítményénél szilárdabban, a történelem végéig tartóan a lét teljességét meg az ember–igazság

Nemzeti köztársaság –

Az amerikai republikanizmus idealizált ábrázolása a 19–20. század fordulóján (National Museum of American History)

viszony egészét szem előtt tartó ontológiai-antropológiai szemlélet jegyében a kulturális tapasztalatuk révén egybehangoló keresztény nemzetek kultúrközösségét.

Fölmerül a kérdés, hogy mi miatt kötődik a nyugat-európai polgár még akkor is az elsősorban a nemzetközi nagytőke érdekét megtestesítő és szándékát véka alá nem rejtve a keresztény nemzetet megsemmisíteni igyekvő liberális totalitarizmushoz, mikor, mint mára kiderült, a száz éve annak uszályában sodródó amerikai nemzet sem látja már értelmét e túlnyomórészt az ő testéből sarjadt, leginkább az ő életnedvét elszívó polip hurcolásának? Be kell látnunk, hogy a nyugat-európai nemzetek vonatkozásában nem pusztán valamely rajtuk kívül álló, nemkívánatos gazdasági vagy politikai tényező befolyásának elszenvedéséről van szó. Bármily meglepően hangzik, az amerikai nemzettől eltérően Nyugat-Európa jórészt úgy tekint a nemzetközi nagytőke által rákényszerített liberális totalitarizmus jelenségére, mint korábban nem sejtett, egy

idő óta viszont előtte váratlanul feltáruló, neki izgalmas, káprázatos lehetőségeket kínáló szemléletre. Nyugat-Európa mai állapota azt a benyomást kelti bennünk, hogy Amerika sok tekintetben könnyű helyzetben van, neki egyszerűbb volt a nemzetközi nagytőkével szakítania. Hiszen a tengeren túl egyrészt a protestáns polgár szuverén lelkiismereti tájékozódása és a nemzeti érdekérvényesítésnek a demokrácia játékszabályait tiszteletben tartó igénye, másrészt a nemzetével szembeforduló tőkének a társadalmat ideologikusan manipuláló, egyszerre mértéktelen és értelmetlen haszonelvűsége igazában sosem keveredett egymással. Amikor pedig a nemzet arculata egyértelmű kinyilvánítására szánta el magát, és meghirdette a birodalmi törekvést a nemzet személyes életközössége fölé helyező beállítottsággal való erkölcsi és politikai szakítást, mintha varázspálcával érintették volna, egyszerre tiszta helyzet teremtődött: a két tényező világosan és határozottan elvált egymástól.

Ám a keresztény kultúrközösség egybefogásáról hagyományosan gondoskodó Európában, ahol a nemzeti arculat kialakítása és a birodalmi törekvés sosem különült el egyértelműen egymástól, a nemzeti arculat őrzése és a nemzetközi nagytőke beavatkozási törekvésének megkülönböztetése tekintetében teljesen átláthatatlan, kezelhetetlen helyzet uralkodik. Hogy is mondhatna le bármely európai nemzet annak a hagyománynak, múltbeli belátásnak az ápolásáról, amely nemzeti arculatának kirajzolódásához mindennél inkább hozzájárult, s amelynek révén a maga idején a kultúrközösségre minden másnál nagyobb befolyást gyakorolt? A birodalmi múlttal rendelkező vagy ilyen törekvést ápoló európai nemzetek némiképp méltányolhatóan hajlanak arra, hogy a nemzetközi nagytőke megnyilvánulásaiban azok tetten érhető nemzetellenességére való tekintet nélkül saját – elvileg soha föl nem adott, általuk meg nem tagadott, úgymond szunnyadó – birodalmi törekvésük igazolásának és legalábbis időleges, részleges feltámasztásának lehetőségét lássák. Miért vonatkoztatna magára bármely nemzet a fantáziáját ígéretesen megmozgató élményt elutasítva a maguk nemében ugyan észszerű, de elfogadásukat számára magától értetődővé nem tevő, új látásmódot nem kínáló és ugyanakkor rá sem kényszeríthető politikai megfontolást? Annál inkább így van ez, mert ráadásul lépten-nyomon annyi kényelmes kibúvó kínálkozik. Például bármely nyugat-európai nemzet azzal igazolhatja magát, mennyivel vonzóbb látásmóddal rendelkezik azoknál a nemzeteknél, melyek társadalmában a totális diktatúra talajra lelt, és amelyek annak pusztító rémétől tengerentúli segítség nélkül nem szabadulhattak, miközben nem hajlandó észrevenni, hogy ő meg amazokkal szemben önként sétált be a liberális totalitarizmus csapdájába.

Európa csatlakozása az amerikai kezdeményezéshez

NEMZETI KULTÚRÁNK KÜLÖNLEGES SZEREPE

Amerikának a birodalmi fellépésről való lemondása, az orosz birodalomnak Amerika partnerévé válása, Európa meg az oroszok közti bizalmi viszony lehetőségének fölmerülése és kialakulása nehézségének megtapasztalása idején különös időszerűsége tesz szert az a tény, hogy az egyéni kiválóságnak főszerepet tulajdonító és az egyéni kezdeményezést a kultúra szolgálatára rábíró indoeurópai népeken kívül van olyan nemzet Európában, mely a lét rendje szerint az egyén helyett a család és a nemzet személyes életközösségének tulajdonít elsőbbséget.

Mi, magyarok, akikről ez esetben szó van, készségesen belátjuk, hogy a kultúrtörténetileg jelentősnek számító európai nemzetekkel szemben sem Európa alapítására, sem a keresztény kultúrközösség múltbeli eredményeinek létrehozására egyedül nem lettünk volna képesek, és azt sem tartjuk véletlennek, hogy a Kárpát-medencében megállapodásunk, civilizálódásunk, keresztény hitre térésünk óta történelemből akkora mértékben vettük ki részünket, amekkorában. Egyebek közt azért, mert a birodalomalkotásnak az újkor kezdete óta kötelezőnek számító kényszere számunkra annyira elfogadhatatlannak

tűnt, hogy az idők szavát megértő kiváló uralkodóink buzgó próbálkozásával nem azonosuló, a személyes életközösségét az egyén civilizációs erőfeszítésének eredményeként megszerveződő birodalommal fölcserélni nem akaró, a nemzeti arculatát azzal szemben védő nemzet (nemesség, rendek) következetesen lefékezte s végül meg is hiúsította mindenkori királyaink (Károly Róbert, Nagy Lajos, Luxemburgi Zsigmond és Hunyadi Mátyás) kitűzött céljának elérését. E helyzetben a Habsburgokkal kötött perszonálunió lett az a nehézségeket tartósan áthidaló megoldás, mely alkalmasnak bizonyult arra, hogy a szükséges mértékben megőrizze a nemzet kulturális arculatát, és a mindenkor civilizációs törekvéseket is kielégítse.

Miként a keresztény nemzet meg a felszámolására törő, a civilizációs törekvések minden mértéket áthágó, korlátlan, az igazságon nyugvó emberi jelenséget létében veszélyeztető kibontakozásáról fantáziáló nemzetközi nagytőke mai végletes meghasonlása jelzi, mára a birodalmi föllépés a korábbi felemás állapotot meghaladva elvesztette korábbi kultúrtörténeti érvényét. Többé senki sem térhet ki a fölismerés elől, hogy mátol fogva a világpolitikában, illetve a kulturális arculatukat őrző és a világban boldogulni kívánó nemzetek életében fölmerülő kérdések kizárólag a létigazság átfogó szempontjából, vagyis az egyén és az egyéni kiválóság szempontját a család meg a nemzet személyes életközösségének, pontosabban a benne folyó, az igazságon nyugvó emberi jelenséget a világban megalapozó személyes igazságtapasztalásnak alárendelve, abból kiindulva vagy rá visszavezetve vethetők fel.

Mi lehet e követelmény teljesülése érdekében a magyar nemzet missziója, mely a többiektől merőben eltérő kulturális tapasztalatának megfelelően kezdettől fogva, Európában letelepedése óta annak ellenére így tekint a dolgokra, hogy azt a múltbéli, mára érvényüket veszítő evidenciák értelmében az égvi-

a nemzet őrizze meg kulturális arculatát

lagon senki sem méltányolta? Az aligha, hogy az Európában kialakult szokáshoz alkalmazkodva és a magában eredendően meglévő késztetést megtagadva kulturális tapasztalatának egyetemes érvényre emelését a kultúrközösség birodalmi törekvésre hajló többi tagjával szemben s ugyanakkor hozzájuk hasonlóan most maga szorgalmazza. Ráadásul, ha szerepébe belezavarodva most mégis ezzel próbálkozna, felemás kísérlete szükségszerűen kudarcot vallana, mert a birodalomalkotási szándék, ahogy korábban hiányzott belőle, azóta sem vert gyökeret benne. Előbb-utóbb rá kell jönnie, sokkal inkább a kultúrtörténet során felhalmozódott nemkívánatos megosztottság felszámolása, mint mások kulturális tapasztalatának felülírása a dolga. Hiszen e megosztottság oka a kulturális igazságtapasztalás múltbéli, akkor még intellektuális ellenőrzés alatt tartható, ezért elfogadható és a maga nemében nélkülözhetetlen, ugyanis az értelemteljesülési folyamatot a korabeli lehetőségek mértékében minden fogyatékossága ellenére mozgásba hozó, jóllehet az értelemteljesülési folyamatba a világ oda nem tartozó dolgait is bevonó, felemás megtámogatása volt. Közismert, hogy e maga nemében sikeres eljárás a múltban számos káros mellékhatással járt, sokféle, előre nem látható, nemkívánatos megosztottsághoz vezetett, melyeket, ha megoldható lett volna, jobb lett volna elkerülni. Egyebek közt ilyen a keresztény egyháznak meg az antikvitás és a középkor határára érő Európának keleti és nyugati, görög és latin hagyományú részekre szakadása, melyet a szóba jöhető kiindulópont félreérthetősége vagy kétértelműsége váltott ki. Nemkülönben e kategóriába sorolandó a római katolikus egyháznak és Európa nyugati felének a protestantizmus mozgalmához kötődő, az egykori Római Birodalom határa mentén bekövetkező észak–dél irányú megosztódása.

Hozzánk, akik a felemás megoldásoktól mindig idegenkedtünk, és az irántunk az utóbbi évszázadtól eltekintve megértőnek bizonyuló Európában hazánkra lertünk, inkább illik, hogy vitapartnerünket az idejüket elmúlt megosztottságokra való rámutatással és az övéktől felettébb különböző kulturális tapasztalatunk övékéinél célravezetőbb voltának bizonygatásával nyerjük meg. De miután a kultúrközösség mostani széthullottságának állapotában európai partnereink többnyire magukkal sincsenek tisztában, látványos, gyors sikerekre ez irányban elindulva sem számíthatunk. ■